

P.15,3

Filozofia epoki Odrodzenia
Lato 1908/9 1 godz.

K 46

Tekst w jęz. polskim, kart 38, luźnych, formatu 21 x 17 cm,
pismo maszynowe jednostronne, nieliczne dopiski odręczne na
odwrocie.

1

Filizopsis epurata *subsp. nov.*

Lat. 1908/9 (to *F. imicola* *epurata*)

1 good

Filizopsis imicola
wings 1 pair
reddish brown
larvae

konceptowanie, ujmowanie w całość, wyróżnianie, i tp., które ze względu na swój bliski związek z tamtymi zasadniczymi funkcjami nie będą w Psychologii myślenia traktowane osobno, lecz w ciągłym związku z funkcjami zasadniczymi.

2. Już z tego, cośmy dotąd powiedzieli o zasadniczych funkcjach myślenia, można wysnuć dwa zasadnicze prawa /:psychologiczne;/ myślenia :

I. Wszelkie przedstawianie i wszelkie sądzenie dotyczy jakiegoś przedmiotu /: kogoś lub czegoś :/ II. Niezbędnym warunkiem wydanie sądu o jakimś przedmiocie jest przedstawianie sobie tego przedmiotu. Można więc wprawdzie przedstawiać sobie przedmiot, nie wydając o nim sądu, lecz nie można wydawać sądu o przedmiocie, nie przedstawiając go sobie.

3. To, co sobie przedstawiamy lub o czym sądzimy, nazwalibyśmy przedmiotem przedstawiania, sądzenia. Wyraz przedmiot jest tu wzięty w znaczeniu obszerniejszem, aniżeli w życiu potocznem, gdyż oznacza wszystko, o czym możemy w jakikolwiek sposób myśleć. Przedmiot w tem znaczeniu nazywa się w filozofii także ens, byt.- Ens, mawiali scholastycy, jest summum ge-

Lato, 1908/9. Jedna godz. tygodniowo.

2

Filozofia epoki odrodzenia.

Wykład I. dnia 7. maja i drugi dnia 14. maja i III. 21. maja 1908
ze skryptu filozofii średniowiecznej do druku z Powsz. wykład.
Bonawenturze
uniwersyteckich przygotowanych o Bonawenturze, Rog. Baconie,
Eckhardzie, Rajmundzie da abunde
Duns Sakocie, Okkamie, Gersonie, Mikołaju z Kues - aż do str. 111
tego skryptu. Wykład dnia 28. maja odpadł wskutek zawieszenia wy-
kładów w następstwie strejku słuchaczy. Teraz

Wykład V. 4. czerwca 1909.

Widzieliśmy na ostatnim wykładzie, jak się proces stopniowego roz-
dzielania się teologii i filozofii, zainicjowany przez Duns Szko-
ta i Wilhelma Okkama coraz bardziej pogłębiał, doprowadzając do
powstania systematów teologicznych usiłujących się emancypować od
filozofii scholastycznej w ścisłym tego słowa znaczeniu, jakie e-
mi były teologia mistyczna Gersona, mistyka niemiecka D. mistrza
Eckhardta i jego zwolenników i następców; poznaliśmy też ~~filozofia~~
nia osobistości, które ~~od książek świętych i ich komentatorów~~ ^{znowelizowane} dawnie
szyci zwracali wzrok coraz uporczywiej ku przyrodzie i w związku
z zagadnieniami przyrodniczymi uprawiali teologię bardziej je-

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

Wrocław, dnia 15 października 1951 r.

szcze mistyczną, jak Nicolaus Cusanus, lub mniej już mistyczną, jak Rajmond da Sabunda, lekarz. Tym sposobem nauki przyrodnicze albo przynajmniej pocucie potrzeby ich uwzględnienia i ich uprawy wciskać się zaczęło nowym klinem pomiędzy teologię i filozofię, czyniąc rozdział ich jeszcze wyraźniejszym. Nie udało się jednak i wiedzy przyrodniczej zająć miejsce dawne filozofii obok teologii i z nią się zlać w jedną całość. I odtąd coraz wyraźniej teologia i nauka świecka kroczą drogami osobnymi, ~~po~~ po ~~zyczeń~~ zyczeń ~~jednak~~ jednak ~~w~~ w ~~rozwoju~~ rozwoju /każdej z tych gałęzi, /tak/ ~~długo~~ długo ~~w~~ w ~~ściśle~~ ściśle ~~związku~~ związku ~~rosnących~~ rosnących, a w tej emancypacji nauki od teologii **przejawia się** papieżna akademia teologii tkwi jeden z najistotniejszych momentów odrodzenia umysłowego. Albowiem dokonywa się znowu zwrócenie ku właściwym zadaniom nauki, polegającym na szukaniu prawdy niezależnie od wszelkich względów i widoków innej natury. Tak postępowała nauka za czasów, gdy się w Grecji rozwijała, tak postępowała też filozofia. Ale po owym rozkwicie kulminującym w Arystotelesie zaczęła schodzić na tory inne, miała dawać przedewszystkiem odpowiedzi na zagadnienia życiowe, z poglądu na świat stała się poglądem na życie, jego cele i zadania. W miarę budzenia się ducha religijnego i w miarę szerzenia się sceptycyzmu co do pierwotnych

zadań nauki ten kierunek praktyczny przybrał zabarwienia religijnego i tak było z filozofią i nauką od epoki helenistycznej aż do roku mniej więcej 1300, przy najmniej na zachodzie ówczesnego świata cywilizowanego. Ale od owego czasu filozofia, jak widzieliśmy, znowu samodzielniejszą zaczyna się stawać, wypowiada służbę teologii i odtąd kroczą te dwie gałęzie działalności umysłu ludzkiego, dotąd ściśle zjednoczone, obok siebie, w znacznej mierze niezależnie od siebie, chociaż okazują wiele ze sobą analogii.

Tak samo bowiem, jak pozostawiona sobie teologia i pragnąca być od filozofii niezależną, przyierając formę mistycyzmu bądź nawizywał do Bonawentury, bądź też nowych szukała dróg w mistycyzmie niemieckim, tak też i filozofia i nauka w ogóle bądź do dawnych nawiązywała tradycji, bądź też szukała sobie także dróg przynaj nowych.

Ten cały proces odradzania się umysłów obejmuje sobą mniej więcej /cztery/ trzy wieki, mniej więcej od 1300 do 1600. Okres ten, epoka ta odrodzenia jest więc jakby jakimś ogniwem, wchodzącem jeszcze w wieki średnie, a sągającym w erę nowożytną, a łączącym jeden okres z drugim. A jest to epoką, która nietylko na polu in-

telektualnego w ścisłym tego słowa znaczeniu życia się zaznacza, lecz także na polu sztuki i życia społeczno-politycznego. Zwartość kulturalne o i politycznego życia średnowiecza europejskiego zaczyna w wieku XIV. objawiać coraz szersze rysy. Przedtem świecka i duchowa władza mimo liczne spory o kompetencję swoją w tem były zgodne, że reprezentowały wspólnie myśl wszechświatowego Imperium; ale w ostatnim okresie średnowiecza między cesarstwem a papieństwem wciśnięta się klinem Francya : nadto samo cesarstwo doznaje zaćmienia swego blasku i wskutek bezkrolewia w 2. połowie wieku XIII i wskutek wzrastającej w następnych zwłaszcza wiekach potęgi i separatyzmu książąt niemieckich. Papieństwo zaś po olbrzymim rozwoju swej władzy w wieku XIII. staje się z wiekiem XIV. powolnym narzędziem polityki świeckiej i bardzo zaczyna cierpieć na swej powadze zarówno wskutek schizmy, spoglądającej na dwóch a czasowo nawet na trzech papieżach, oraz wskutek wybuchłych wobec takiego stanu rzeczy na nowo sporów kompetencji między papieżem a soborem powszechnym. Poprzednia jednolita organizacja kościelna dokonana dzięki energii Bonifacego VIII zaczyna się kruszyć. Miejsce dawnej centralizacji i subordynacji bezwzględnej zaczyna zajmować decen-

Wzrost człowieka jest procesem ciągłym, który trwa do końca życia. Wzrost fizyczny jest ściśle powiązany z procesem dojrzewania. Wzrost fizyczny jest mierzony przez przyrost masy ciała i wzrost ciała. Wzrost fizyczny jest podległy wpływom hormonalnym i genetycznym. Wzrost fizyczny jest podległy wpływom środowiska i stylu życia. Wzrost fizyczny jest podległy wpływom choroby i urazów. Wzrost fizyczny jest podległy wpływom diety i aktywności fizycznej. Wzrost fizyczny jest podległy wpływom stresu i emocji. Wzrost fizyczny jest podległy wpływom choroby i urazów. Wzrost fizyczny jest podległy wpływom diety i aktywności fizycznej. Wzrost fizyczny jest podległy wpływom stresu i emocji.

który wprawdzie także autorów po grecku czytać się nie nauczył, ale jeszcze goręte sercem wielbił Grecję i jej czasy i emancypował się zupełnie od poglądu, jakoby chłżeścianstwo było jej yną prawdziwą religią. Za protekcją ^{Maravianum} Bocaccia otrzymał Leoncyusz Piłat katedrę języka greckiego w uniwersytecie florentyńskim, i odtąd i inne uniwersytety katedry takie tworzyć zaczęły. Tym sposobem rozszerzała się coraz bardziej znajomość języka greckiego, a może najwięcej przy zynił się do tego Leonardus Aretinus, /: z miasteczka Arezzo, 1369-1444:/ ucząc w Florencyi, Rzymie i Wenecyi, rozpowszechniając obok znajomość języka greckiego i znajomość autorów greckich, których na piękny język łaciński przekładał.

Tak więc warunki przygotowywały się powoli do bezpośredniego czerpania z dzieł filozofów greckich, i dzięki tym warunkom i zewnętrznemu zbiegowi okoliczności zaczęła się w połowie wieku XV, trwająca przez sto lat epoka, w czasie której Włochy rozczytywały się ^{zwłaszcza} i wielbiły Platona i Arystotelesa. ^{Momenty estetyczne u Platona (i miotygny - bygnawce)} ^{Analogizacja do tomizmu.} ^{Plato - podły, Arystoteles bezony} Mianowicie Cesarz byzantyński Jan VIII Paelolog wysłał na sobór w Ferrarze i Florencyi, zwołane celem doprowadzenia do unii kościelnej, z końcem pierwszej połowy wieku ^{XV} XIV. wielkiego uczonego,

VI. 11/6 09

nazwiskiem Jerzy Gemistos /: Georgios Gemistos:/, który zmienił
 przydomek Gemistos na Plethon. Ten Gemistos Plethon ur. ¹³⁵⁵⁻¹⁴⁵⁰ ~~1370~~, przy-
 1437 do Włoch
 bywszy do Florencyi, żył na dworze księcia Koźmy Medyceusza a będąc
 wielbicielem Platona, którego szc ytnne poglądy rad przeciwstawił
 natoralistycznemu kierunkowi A rystotelesa, utworzył Kółko mężów
 któdych potrafił zainteresować tą filozofią. W Kółku tym czytano
 dzieła Platona i i mieany o nim odczyty i o jego filozofii. Sam
Koźma Medyceusz zaczął się tem interesować i tym sposobem powstała
 w Florencyi Akademia Platonska , rodzaj towarzystwa naukowego,
 poświęconego studjmo platoniskim . Sam Gemistos Plethon pisał po
 grecku, a pisma jego miały służyć wykazaniu wyższość Platona nad
 z Trapezuntu 1403
 Arystotelesem. Sławnym uczniem Plethona był Bessarion, ~~1395/1472~~
^{Arystoteles, w którym roku miał Florentynski 1439-1439}
 chociaż nie tak srajnie wynosił Platona przec w Arystotelesowi
^{Ami w Włochach w których Arystotelesowi}
 Uwielnienie dla ólatona nie przeszkadza xmu w osiągnięciu wysokich
 godności kościelnych, został kardynałem, był legatem papieskim,
 i ^{razem w Florencji}
 Imaż w Rawennie. Pierwszym zaś formalnym profesorem niejako Akade-
 mi platoniskiej w Flor ncyi był Marsilius Ficinus, 1433-1499, tłu-
 macz Platona i Plotyna oraz wielu bardzo innych dzieł zzwłaszcza
 z zakresu starożytnego neoplatonizmu. Przyjął później święcenia

Filozofia epoki odrodzenia Lato, 1908/9

10

kapłańskie i napisał dzieło Theologia Platonica, zakończone często później stosowanymi słowami: In omnibus, quae aut hic aut alibi a me tractantur, tantum assertum esse volo, quantum ab ecclesia comprobatur. - Dla Marsiliusa Ficinusa jak dla jego poprzedników Platon jest kwintesencją i szczytem wszelkiej mądrości i szlachetności: ~~ale~~ Ficinus idzie tak daleko, że widzi w nim także zawartą już całą naukę chrześcijańską. Ale tak on, jak poprzednicy jego nie bardzo zdawali sobie sprawy ze stosunku Platona do neoplatoników, i zaprawiali swe poglądy rzekomo platonskie bardzo silnym czynnikiem mistycyzmu, czerpanego z neoplatonizmu, . Sama zaś akcja platońska nie przetrwała końca wieku XV.

Ale ziarno przez nią rzucone, nie zginęło. Miał Marislius Ficinus licznych uczniów, a wśród nich wybija się Jan Pico de Mirandola 1463-1494 :/który jeszcze bardziej ku mistycyzmowi się skłania i z naukami neoplatonickimi łączy kabbalistyczne poglądy , t.j. poglądy, zawarte w pewnych utworach literatury religijnej żydowskiej, objętych wspólną nazwą Kabbala, t.j. tradycja W księgach tych sięgających początkami daleko wstecz, treścią swoją do Filona a żyda po części, spotyka się mięzzzinną metafizyki neoplatonickiej,

*główny ówczesny
w r. 1494. W r. 1494
Kabbala i. 1494
w r. 14 332*

a nowi żydzi od 11 w. w 1463 r.

o wybitnym żydowskim mistycyzie

The first part of the paper deals with the general principles of the theory of the
 structure of the human mind. It is shown that the mind is not a simple
 homogeneous substance, but a complex system of interacting parts. The
 author discusses the various functions of the mind, such as perception,
 judgment, and reasoning, and shows how they are related to the
 structure of the brain. He also discusses the development of the mind
 from childhood to old age, and the influence of environment and
 education on the mind's development.

The second part of the paper deals with the application of these
 principles to the study of the human mind. It is shown that the
 study of the human mind is a complex task, and that it requires
 the use of a variety of methods. The author discusses the various
 methods of psychology, such as introspection, observation, and
 experimentation, and shows how they can be used to study the
 human mind. He also discusses the importance of the study of the
 human mind in the various sciences, such as medicine, law, and
 education.

The third part of the paper deals with the future of the study of the
 human mind. It is shown that the study of the human mind is a
 rapidly developing field, and that there are many new methods and
 techniques being developed. The author discusses the various
 new methods and techniques, such as the use of computers and
 artificial intelligence, and shows how they can be used to study
 the human mind. He also discusses the importance of the study of
 the human mind in the future, and the need for a new approach
 to the study of the human mind.

symbolityki lic-bowej pitagorejskiej, rodzaj teogonii, całą hierarchię istot duchowych itd. Wpłynęły te studia kabalistyczne nie tylko na Platonizm Picona de Mirandola, lecz także na jego ucznia, ^{który znał też osobiście Ficinusa} Jana Reuchlina, 1455-1522, który stał się propagatorem humanizmu i odrodzenia w Niemczech, a ze studjami języków klasycznych łączył studjum języka hebrajskiego. - W podobny sposób łączył element neoplatonicki neopytagorejskie i kabalistyczne Agrippa z Nettesheim, autor książki pod znamienym tytułem de occulta philosophia libri tres. - *astrologia etc. Magia*

Chociaż więc daleko było temu Platonizmowi do czystości nauki mędrca, swoje zrobił, i odtąd studjum Platona i znajomość jego już nie zaginęły. Ale obok niego ^{ale i to} odżył też Arystoteles, ale i on nie zawsze w postaci pierwotnej i czystej, co więcej, powstały różne sposoby co do tego, w jakiej formie niejako Arystoteles przedstawia się w swej pierwotnej postaci, i stąd różne kierunki Arystotelików w owym czasie. Spierały się ze sobą te kierunki, a zarazem broniły Arystotelesa przeciw uroszczeniom Platoników. Stąd bardzo żywy i ożywiony ruch. Swoją drogą, to odradzanie się ^{Arystoteles} Platona samo z siebie miało inny charakter niż co do Platona, bo świadomość i wpływ

Arystotelizmu był znacznie bardziej przytomny, niż Platona, który się był ~~wy~~ bardziej zatracił. A przecież Arystoteles żył w nacie kościelnej, żył w niej od czasu Tomasza z Akwinu . Ale właśnie o to chodziło, że zaczęto uważać ten oficjalny kościelny Arystotelizm za wypaczenie prawdziwe j jego nauki i dlatego znając teraz język grecki i zwracając się do samych pism Arystotelesa, starano się jego prawdziwe poglądy odnowić i poznać. ~~A natrafiono przytem jeszce na innych przeciwników, obok prawowiernych scholastków.~~ ~~Prócz nich w komentarzach Averroes~~ ~~tomistów, mianowicie natak zw. averroistów.~~ ~~Averroes, jak w zimie~~ ~~syłszeliśmy filozof i lekarz wieku XII. żyjący w Hiszpanii, kome-~~ ~~tator Aryststoeles tak sławny, że, jak Arystotelesa zwano krótko~~ ~~fil ozofme, jego krótko komentatorem, intepretował naukę Arystote-~~ ~~leaa niecałkiem zgodnie z duchem wiary katolickiej i dlatego spra-~~ ~~wił, że i jego i Aryst. pisma metaf. były czas jakiś przez ko-~~ ~~ściół zakazywane. A interpreto ał tak ł Arystotelesa właśnie trzy-~~ ~~mając się możliwie ściśle jego własnychsłów. Otóż te niezgodne~~ ~~kościół~~ ~~z nauką twierdzenia Arystotelesa w saszacie Averoesa są /: najwa-~~ ~~niejsze:/ 1. Wieczność materii 2. Monopsychiz m. 3. Śmiertelność~~ ~~duyszy ludzkiej, indywidualnej. 4. Niema rządów opatrznosci~~

Yves 14
L7

Jak zamiast
Prawdziwego
Platona było
kory z nim
Wielki
Tak zamiast
Prawdziwego
Platona było
kory z nim
Wielki
Tak zamiast
Prawdziwego
Platona było
kory z nim
Wielki

Yves:

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Thomas & Aquinas tenent: intellectum substantiam esse omnino
ab anima separatum, eoque unum in omnibus hominibus - nec
Deum facere posse, quod sint plures intellectus. (Nehemias D⁷ p. 202)

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

5. Determinizm. - Ten averroizm miał swych zwolenników już w wieku XIII wśród niearabskich także filozofów, n.p. do tych zwolenników należał Sygerusz z Brabantu uczący w uniw. paryskim - przeciw niemu pisał już Tomasz Akwinu De unitate intellectus contra Averroistas. Mimo iż był zwalczany przez kościół, przecież averroizm także wśród chrześcijańskich autorów przetrwał, z nim też spotykał się prąd dążący do odrodzenia nieskażonej nauki Arystotelesa, a przecież sami ci averroisci twierdzili, że on to właśnie posiadał tę nieskażoną naukę. Inni natomiast uważali za lepszego od Averroesa komentatora Aleksandra z Aphrodisias /- w Azji mniejsze jęczył w Lykeion w Atenach około 200 po Chr :/. Tak więc podzielili się zwolennicy Arystotelesa, jeżeli pominie my tomistów, na dwa obozy, Averroistów i Aleksandryistów, jak to zanacza już Ficinus w swej przedmowie do przekładu łacińskiego Plotyna: "Totus fere orbis terrarum a Peripateticis occupatus est in duas plurimum sectas divisus est: Alexandrinam et Averroicam. Illi quidem intellectum nostrum mortalem esse existimant, hi vero unicum esse contendunt. Utrique religionem omnem funditus aequae tollunt, praesertim quia divinam circa homines providentiam negare videntur et utrobique

Karte

VIII 18/6 09
 a suo etiam Aristotele defecisse. - /- Ueberweg, III. 1907. 20 :/
 Zanim poznamy bliżej te kierunki, musimy wymienić kilku mężów,
 którzy stając po stronie Arystotelesa przeciw Platonowi i jego
 zwolennikom w Akademii florenckiej, przyczynili do obudzenia i zao-
 strzenia ruchu całego. Był to:

Georgius Scholarius, , przezwany Gennadius ~~umar z Komasty tonopolia~~

gdzie był walczył
 (um. 1464, ~~z~~ walczył szerzony przez Plethona kult Platona. Dalej

Jerzy z Trapezuntu Georgius Trapezuntius 1396-1484 wykładał w

Rzymie i Wenecji retorykę i filozofię. Prowadził polemikę z Bessarionem.

Teodorus Gaza z Tessaloniki, 1400-1478 żył w Ferarzei

~~Napoli~~ Rzymie. Ci trzej po jednej, a Plethon, Bessarion i Ficinus

po drugiej stronie reprezentują w wieku XV. dwa obozy Platoników i

Arystotelików, znających tych filozofów wprost ze źródeł i usiłują-

cych nauki ich zrozumieć jaknajczystszej. Wiemy, że ~~u~~ Platonikom to

się nie udawało, a także wspomniani arystotelicy nie wielkiego w

wywarli pod względem merytorycznym wpływu w porównaniu z Averoi-

stami, a zwłaszcza aleksandrystami. > *gdzie miał zwolenników w 14 - pisał w 17 - 18*

Averoizm usadowił się w uniwersytecie w Padwie. Reprezentują

(Vires mris de christata intellectus)
 do Mikołaj Vernias um. 1499 w tym samym roku co Ficinus, znacznie od

jego sławniejszy uczeń jego Aleksandr Achillini IR

niego sławniejszy uczeń jego Aleksander Achillini 1463-1518 więc współczesny mniej więcej Reuchlinowi, który uczył zrazu w Padwie, następnie w Bononii. Wpływ i znaczenie ich blądło wobec wystąpienia Aleksandrystów, wśród których najwybitniejszym był Petero Pomponazzi, Petrus Pomponatius, ur. ~~1492~~ 1462 w Mantui, umarł 1525 w Bononii, uczył w Padwie, sprawiając wiele zmarwnień averoistom. Cały spór między jednymi a drugimi ogniskował się w kwestyi nieśmiertelności duszy. Napisał Pomponatius Tractatus de immortalitate animae, wyd. 1516. ^{Wyd.} Otóż averoiści przypuszczali nieśmiertelność duszy w znaczeniu panteistycznym, nie indywidualnem. Pomponacyusz i temu przeczy. Jego zdaniem, a powołuje się tu właśnie na Aleksandra z Aphrodisias, rozum ludzki ^{nie}hinie razem z ~~1/2~~ ciałem, tak jak psyche ludzka. Oczywiście, że upaść też musi ^{musi} o wiecznej nagrodzie i karze, a w dalszym ciągu nie wierzy on w wolną wolę ani występuje konsekwentnie przeciw wszelkiem nadprzyrodzonym czynnikom ^(choć ci wierzą w astrologię) cudom, czarom, przeciw opatrności, wolnej woli itd. Polemika z averoistami, którzy na punkcie nieśmiertelności duszy przecież bardziej blizcy byli religii, bardzo ożywuona, a interesował się nią żywo dwór papieski. Pomponacyusz wobec kościoła umiał się za-

*Wskazywać 5
of. Lancer
Gene S.
Wskaz.*

Wadto: De fato, libero arbitrio, praedestinatione, providentia
dei libri quinque 462a. 1520.

De naturalium effectuum admirandorum
causis s. de incarnationibus liber 1520.

V głośnie z powodu synu Mikolaja Komara, nazwiskiem
Augustinus Niphus (1472-1546) który z poleceń papieża
Leona X wyjechał z domu, odprawiając walczyk Toru-
bradzki. Tytuł synu nawiązuje do Compagnie
pod patronem Kardynała Bembo w Defensorium
contra Niphus.

²V Tydektoricidum - jedyny z ostatnich - Tytuł propagandy aleksandryzmu i awan-
turniwa Cesare Cremonini, 1552-1631-; w Tydzień różnowieści
wykazał się z Galileim! (1564-1641)

Obok tych zapawionych averoizmem i aleksandryzmem arystotelików niebrakło jednak i w dalszym ciągu uczonych kórzy starali się o bezpośrednie i czyste niejako poznanie i zrozumienie Arystotelesa za przykładem ~~Genia~~ Jerzego Scholariususa Jerzego z Trapezuntu i Teodora z Gazy. Należą tu :
Jacobus Faber^b czyli Jacques Lefevre z Etaples w Francyi północnej z Pi-kardyji znany jako Faber Stapulensis. żył 1455-1537 uczył w uniwersytecie paryskim. Pisał parafrazy łacińskie do pism Arystotelesa. Jego uczniów zwano Fabrystami.

Rudolf Agricola, /: Huysmann :/ holenderczyk 1442-1485 zawzięty prze-ciwnik scholastyki. którą poznał w uniw. w Lowanium ale od której się odwrócił we Włoszech słuchając wykładów ^{Redora} Teodora z Gazy ~~O~~gromny wiel-biciel autorów starożytnych ^{wśród} ~~obok~~ których stawia najwzwyż Arystotelesa Cyncerona Senekę. Wywarł wielki wpływ w Holandyi jako twóra tamtejszego humanizmu wywarł też wpływ wielki na Melancthona.

Melancthon 1497- 1560 zwolennik Lutra. Płodny autor, dzieła jego obejmują 28 tomów. Napisał mnóstwo podręczników a opiera się w nich głównie na Arystotelesie uwolnionym od domieszek scholastycznych. Niezupewniemu mu się to mogło udać. Twórca protestanckiego arystotelizmu. Powiedział:
Unum quoddam genus philosophiae eligendum esse quod quam minimum habeat

↳ uzupełnienie do z roku 1910/18 do wykładów z roku 1908/9 o filozofii epoki odrodzenia ad 16 b. 19

sophitices et justum methodum retineat: talis est Aristotelis doctrina. Ani Epikuereizm ani stoicyzm ani Platon i neoplatonicy nie odpowiadali jego poglądom religijnym Arystoteles najbardziej zgadza się jeszcze a z nauką obawioną. On też unus ac solus est methodi artifex. - Co prawda że i z innych autorów czerpał tu i tam. Bądź co bądź odżył Arystoteles w rękach teologów protes antycznych i o tyle znowu przypomina to jego losy w średniowiecznym kościele katolickim. - Obok Melanchthona pod wpływem Agry coli pozostawał:

Dezyderyusz Erazm ^{us} znany jako Erasmus Rotterdamski 1467-1536 rd przeciwnik scholastyki ale ^{wydawca} współwydawca ^{piśmienniczo kompletny} pism Arystotelesa, obok którego stawia jednak ^{Platona} Arystotelesa - philosophiam optime decebit Platon et Aristoteles. ^{Wydał 12 tomów autorów klasycznych, 97 tomów komentarzy, ogromny wpływ jako humanista wywarł.}

Platona i Nie mógł Humanizm pozostać zaklętym skolem studium Arystotelesa. To też ~~rychło~~ poza nie wychodzi. Obok odrodzenia tych dwóch filozofów stopniowo coraz bardziej do nich ~~smego~~ sięgającego zaznacza się odrodzenie także innych jeszcze kierunków starożytnej filozofii. ^{Teraz 17}

Gdy tak jedni w Platonie, inni w Arystotelesie, uwolnionym od wię-
 ziów z teologią, szukali odpowiedzi na zagadnienia wszechświata i
 człowieka, inni, sięgali do systemów późniejszych, widząc w nich
 prawdziwą mądrość, zwłaszcza mądrość życiową. Problematy prakty-
 cznej bowiem etyki ciągle się nasuwały w tej epoce, z właśc
 liczyć trzeba się z faktem, że odrzucanie tradycji i powagi kościo-
 ła na polu teorii filozoficznej łączyło się z odrzuceniem powagi
 kościoła także w kwestjach praktycznego życia. Więc moralność ka-
 techizmowa także była przedmiotem krytyki i ataków, a ideał czło-
 wieczeństwa, przekazany pismami starożytnych filozofów, niekiedy
 bardzo odbiegał od ideału świętego chrześcijańskiego. Szukano więc
 odpowiedzi na zagadnienia życia i moralności w dwóch głównych kie-
 runkach etycznych późniejszej starożytności, stoicyzmie i epikurei-
 które to kierunki i teraz po Platonie i Arystotelesie występują.
 Stoicyzm znalazł propagatora w osobie Justusa Lipsiusa, ^{Bractwa}
 1547-1606 holenderczyk, autor dzieła *Manuductio ad philosophiam*
 stoicam. także drugie: *Physiologia stoicorum*. Miał on licznych
 towarzyszy, zwłaszcza w Niemczech. ^{per se w Niemczech} Epikureizm bardzo odpowiadał
 swobodniejszemu pojmowaniu życia i restytucji prawa do przyjemności
 życiowych. Epikureizm a niekiedy wprost hedonizm występuje w

z lat 1304-1374 wypracował zasady etyki. Nihilismat memento; nie lubił kłopotów; ~~zamiast~~ wypracował Platon; ~~zaj~~ i filozofii plant etia z melancolizem Euripides i Seneca; celum utroque oris eius in Transmittitur minimal. Nazwisk: 1) De contemptu mundi. 2) Secretum suum (zabli De secreto conflictu e carorum) rozkaj wypracował na wzór wypracował sv Augustyna. 3) De remediis utriusque fortunae - dwa razy jak walej nullai niebezpieczni eto Platonizm i porównanie i prairie ciępienia wani Kar'a z nieporównani i nico wnt. 4) De vita solitaria solitaria. (Memento III " pg 12)

Wawrzyniec.

bardzo wielu pismach ówczesnych. Już w XV. wieku W wrzycien Valla,
Wybitny humanista klasyczny, humanista, humanista, humanista, humanista
 którego jeszcze z innej strony poznamy, 1407- 1457 nauczyciel ret e

in Pavia 1431
 ryki w uniwersytecie padCwskim, ogłosił dialog de voluptate , w
 zmienionem nieco opracowaniu drugi raz ogłoszony p.t. de summo bo-
 no, głosi ewangelie rozkoszy, podobnie jak to już przedtem czynili
 inni. Występował przeciw celibatowi, klasztorom i uzasadniał na-
 kę prawie całkiem hedonistyczną, najwyższme dobrem rozkosz.

Gregory i Janus
 W formie znacznie bardziej umiarkowanej, a zarazem z silnem akcen-
 towaniem podstaw metafizycznych epikureizmu kierunek ten występu-
 je u innego filozofa, już całkiem w wieku XVII. należącego, Jest
 nim Piotr Cassendi, albo też Cassend, żyjący 1592-1655, pochodzi z
 Provence, nauczyciel retoryki a później teologii w Aix, kanonik
 umarł w Paryżu. Napisał: De vita moribus et doctrina Epicuri 1647
 Syntagma philosophiae Epicuri 1649 . Dowodzi, że najlepszym syste-
 matem filozoficznym jest atomistyka Demokryta, wcielona w epikure-
 izm, a tym sposobem stał się głównym źródłem odnowienia w nowożyt-
 nych naukach przyrodniczych tego kierunku. ~~Także~~ Starał się w pi-
 smach swych wykazać, że między atomistyką a nauką kościelną niema
 niezgodności. Bronił też etyki epikurejskiej. I pod tym względem

*Styka
 Seneca Monte*

N. W. Adria

IX 25/6

*Tiziana De-
 Montemonte*

Uzupełnienie z r. 1917/18 do wykładów z r. 1908/9 o filozofii epoki odrodzenia. str. 18. a. 21

Wawrzyniec Valla tylko etęzną stroną epikureizmu odnowił. Ale wiadomo że epikureizm podwzględem poglądu na świat czyli jak mówno fizyki wyznawał pogląd Demokryta mało zmodyfikowany a istotą tego poglądu jest atomistyka zasadniczy pogląd na świat współczesnych nauk przyrodniczych.

Otóż ta atomistyka również teraz odżyła. Jako jeden z najwcześniejszych jej odnowicieli zasługuje na zwmiankę znany nam już Mkołaj z Autricourt 1348 który takie śmiałe tezy sformułował ~~wprowadzając~~ ~~się~~ ~~o~~ wobec teologów paryskich : m.i. że pojmujemy wprawdzie Boha jako istotę w pełnem tego słowa znaczeniu rzeczywistą lecz że nie możemy wiedzieć czy taka istota istnieje czy też nie. O tóż bronił także też innych. N.p. Szybko doslibyśmy do prawdziwej wiedzy gdybyśmy zostawiają ha boku Arystotetelesai jego komentatorów przykłdali się do studyum samej prztrody. Ale i taka teza /: Lasswitz Gesch d. Atomistik I. 257/8:/ ~~§§§§~~ Quod in rebus naturalibus non est nisi motus localis disgregationis et congregationis : ita quando ~~ad~~ talem motum sequitur congregatio atomalium colliguntur ad invicem et sortiuntur naturam unius suppositi, dicitur generatio quando segregantur dicitur corruptio. Tu więc wyraźnie jak u Demokryta powstawanie i zanikanie prowadzone do łączenia i rozłączania atomów.

Powołują się przytem na francuskiego lekarza ~~Francoisa~~ Fernela który umarł 1558. Inny francuski lekarz Sebastyan Basso wywarł w kierunku odnowienia atomizmu ogromne silny wpływ. ~~Żył~~ Nic o nim nie wiemy prócz tego że był lekarzem. Jego dzieło Philosophia naturalis adversus Aristotelem libri XII wyszło 1621 w-Ganswie. Bezpośrednio wpłynął na Descartesa, Gassendię i innych. Jego zasadniczą myślą - "Wszystkie rzeczy /: Lesswitz I. pg. 469 :/składają się z niezmiernie drobnych i ~~różnych~~ ~~części~~ różnorodnych części które różność ~~swęj~~ ^{swęj istoty} jaką posiadają w stanie oddzielnym zachowują także w połączeniach w które wchodzi. Te cząstki nazywa Basso atomami. - Pogląd ten dowodzi że to nie czysta atomistyka, lecz raczej teoryę korpuskularną. -- Ale ta teorya coraz liczniejszych miała przedstawicieli. Lata 1619-1623 to czas w którym właśnie pojawiają się pisma Sennarta, Gorlasusa, Bacona i Bassona. W Paryżu nawet wprost agitacy spróbowano za tą teoryą. W r. 1624 miała się odbyć publicznen dysputa w obronie teoryi przeciw Arystotelesowi. Przewodniczyć miał lekarz Des Claves. Jedną z tez jaka miała być broniona, nrzmięła: Omnia .. componi ex atomis sive indivisibilibus. Już się zgromadziło około 1000 słu chaczy gdy władze zabroniły odbycia się dysputy. Des Claves został uwięziony. Wydano surowy zakaz propagowania tych tez. Nawet ich obronę pod

Uzupełnienie z r. 1917/18 do wykładów z r. 1908/9 o Filozofii epoki odrodze-
nia od pg 18. - d. 24

karą śmierci zabroniono. De Claves musiał w ciągu 24 godzin opuścić Paryż. To nie mogło działać zachęcająco na umysły niezwiśnię. Descartes również niedługo potem opuścił Paryż aby w cichości i odosobnieniu oddać się wym bańtom. To też niema w tam niedziwnego że dwaj inni Francuzi do atomistyki ważni działają w Włoszech. Jednym z nich Berigard ~~który~~ wykład zrazu w Paryżu ale od 1628 uczył w Pizie a później jesz cze w Padwie. Umarł tamże ~~1567/1~~ 1668. I tu musiał być bardzo ostrożny ze względu na inkwizycję. Drugi ważniejszy od niego, to Jan Chryzostom Magnenus. pochodzi z Burgundyi, był profesorem medycyny w Pawii. Napisał: Democritus reviviscens Sive Vita et philosophia Democriti. 1646. Powiada w przedmowie, że tak jak Kopernik przywrócił czas i posłuch Aristarchowi, Marisilius Ficinus Platonowi, tak on chce to samo uczynić względem Demokryta. Swoją drogą pragnie pogodzić go z Arystotelesem. - Wszyscy ci odnowiciele Atomizmu nie są atomistykami w naszym znaczeniu, ale naszemu atomizmowi utworowali drogi. ~~Wp~~ Należą co czasu nowożytnych ale jesze nie całkiem reprezentują nowożytną naukę przyrodniczą. Są odnowicielami, odrodzeniowcami, obok Demokryta dla nich Lukrecyusz wielk powagą, dla innych znowu Epikurus. jak właśnie dla Gassendiego.

Teraz dalej str. 18. wykładów 1908/9

niemniej jak pod względem atomistyki wywarł Cassendi wpływ decydujący na dalszy rozwój filozofii francuskiej. To wszystko należy chronologicznie już do filozofii nowożytnej, ale trzeba było wspomnieć o tem, gdyż jest to dalszy ciąg odrodzenia systemów filozofii ~~t~~starożytnej. Zwłaszcza że atomistyka jest jedynym odnowionym kierunkiem, który istotny wywarł wpływ i utrzymał się przez wieki. /: W stosunkach osobistych z Cassendim pozostawał m.i. Moliere i Savinien znany jako Cyrano de Bergerac. :/

Skoro więc sięgnięto do stoicyzmu i epikureizmu, nie można się też dziwić, że i sceptycyzm odżył. Wszak grunt był pod to podatny nie tylko na podstawie ogólnych założeń humanizmu, lecz przede wszystkim także na podstawie panującej wówczas atmosfery, stwarzającej teraz podobne stosunki umysłowe, jak po Arystotelesie. Mamy więc też sceptyków, głównie we Francji, ludzi, wznawiających ~~pyrrh~~ postawę chłodno-trzeźwą sceptyków starożytnych. Na wzmiankę tu zasługują - Michał de Montaigne 1533-1592, doskonale reprezentujący ducha epoki. Essais, 1580. Humanista w pełnym tego słowa znaczeniu wielbiciel łaciny, ale piszący po francusku i wielki wpływ na literaturę wywierający. Jego poglądy życiowe przypominają bądź

Verte

niemniej tak pod względem atomistycznej wywrotki (zanimi
... walczył o wywrotkę. To wszystko należało
... nie było to dla niego najważniejszą, ale przede wszystkim
... i tak, gdyż jest to dla niego najważniejszą, ale przede wszystkim
... i tak, gdyż jest to dla niego najważniejszą, ale przede wszystkim

W starożytności...
Sceptycyzm, jak widzieliśmy, wiodł do...
nie było to dla niego najważniejszą, ale przede wszystkim
... i tak, gdyż jest to dla niego najważniejszą, ale przede wszystkim

nie tylko na podstawie ogólnych zasad humanizmu, lecz przede wszystkim
... i tak, gdyż jest to dla niego najważniejszą, ale przede wszystkim
... i tak, gdyż jest to dla niego najważniejszą, ale przede wszystkim

stoików, bądź epikurejczyków, a jego poglądy t oretyczne streszcza ją w nowożytniejszej szacie argumenty sceptyków starożytnych przeciw pewności poznania ludzkiego, powołując się na względność sądów i opinii. W luźnych rozprawkach, szkiczkach, jak je sam nazywa, porusza najrozmaitsze tematy, traktuje je z wielką elegancją myśli i mowy, daleki od wszelkiego oczywiście dogmatyzmu, dlatego też wszechstronnie rzucając na pewne zagadnienia życia praktycznego światło bardzo światowego w najlepszym tego słowa znaczeniu poglądu na świat. Jego szkice należą do najprzyjemniejszej lektury, jaką można sobie wyobrazić. To, co Montaigne w szkicach swych w sposób felejtonistyczny powiedział, starał się ująć w system jego przyjaciel młodszy Piotr Charron, 1541-1602 Dzieło De la sagesse. 1601. W trzech księgach systematycznie podkreśla znaczenie znajomości siebie samego, którą już wślawiał za wzorem Sokratesa Montaigne, i wskazuje do niej drogę, analizując charaktery i typy ludzkie. W drugiej księdze mówi o ogólnych podstawach mądrości, dowodzi, że jej istotą jest uczciwość, probité, a objawem pobożność - Charron był księdzem i kaznodzieją - oraz w spokoju duszy i równowadze umysłu. W trzeciej księdze rozkłada mądrość na cztery kardynalne cno

ty. Te poglądy wykiada w duchu tolerancyi jednak, a jego godność duchowna nie przeszkadzałamu twierdzić, że w protestantyzmie nie same tylko są błędy, i że w katolizycznym wiele jest domieszki czysto ludzkiej. /: Erdmann, I. 568/9 :/ Tak więc u niego sceptycyzm nie podkopuje wiary religijnej, przeciwnie, służy jej za usprawiedliwienie i punkt wyjścia, a to jeszcze wyraźniej występuje u trzeciego, z pochodzenia portugalczyk a lecz jak tamci dwaj działającego w południowej Francji, w Franciszek Sanchez, 1562- i w Tuluzie 1632 był profesorem medycyny w Montpellier, musiał wykładać Arystotelesa, w którego nie wierzył Dzieło: De multum nobili i primum universali scientia, quod nihil scitur 1581. Wiedzę prawdziwą można posiadać tylko o tem, co się samemu zrobiło, więc prawdziwą wiedzę o świecie tylko Bóg posiada. Tak więc, jak nieuk wszystko tłumaczy odwołując się do Boga, tak też ostatecznie i uczone do tego samego dochodzi, z tą tylko różnicą, że nie pomija przyczyn pośrednich, w świecie z woli Bożej działających. Te przyczyny pośrednie zbadać, to zadanie prawdziwej filozofii, a nie szperanie w książkach i autorach. Ale występujące w tej mierze poglądy trzeba traktować rozważnie, gdyż różne mogą być o każdej rzeczy poglądy a

Saunders Franciscus (Sanctinus) 29

ur na gramy Tortuzeli (moje pochodzenie zrodzi ego)
+1632. - Wykład 25 let filozofii, 11 let medycyny u

Tortuzeli. Tisura: De divisionibus per somnum
ad Aristotelem. - In librum Aristotelis - phisicis
proprium commentarius. - De longitudine
et brevitate vite. - Opera medica.

Wskazanie mi de atakach Aristotelis, najwiecej w
obserwacjach, ale uległ błędowi, wida jego nie wie
miat, wskleł us u niego, chwałat tylos powierzenia
cegi. - Kształt logiki uduchoty, uduchoty, uduchoty,
charakter negatywny. Szarymat pi rai propety udu
uzupełnienie, uduchoty butty pyduchoty metody solaci -
wra wazki i wykład ze mozna utworowi wicdy solidne
wymyglona z, chimer i wie pitemy pozbanowyl podlatoz,
ale zannam wie wykonat. - Th eio u emi: Uduch W i W.
quod aliquid scitus Lipk 1644. - Daniel Gartman: Saunders
aliquid scitus Szegedin 1655.

Se p... de... 5. v. Sa...

które z nich prawdziwe trudno powiedzieć. Dlatego mawia: im dłużej rozmyślam o jakiejś rzeczy, tem więcej nasuwa mi się wątpliwości. - Poglądy tych trzech ~~fil~~ sceptyków nie są, jak widzimy, tylko sceptycyzmem, nie są zupełną negacją możliwości wiedzy, lecz raczej przestrogą przed dogmatyzmem, uwolnienie od przesądów praca nad zajęciem takiego stanowiska w świecie i wobec ludzi, któreby zapewniało zadowolenie, równa wobec różnych kierunków w życzliwość a przytem otwarte oczy na rzeczywistość jako warunek tamtego wszystkiego.

Od tej ostrożności i powściągliwości dziwnie odbija inny prąd, w początkach nam już znany, a tworzący tak samo uzupełnienie i dopełnienie sceptycyzmu ówczesnego, jak dopełnieniem sceptycyzmu starożytnego, kontrastem jego były systemy sybkrystyczne ~~religijono-filozoficzne~~

Zarówno stoicyzm jak epikureizm jak też sceptycyzm, chociaż początek swój pierwotnie miały w Grecyi, odegrały główną rolę w świecie rzymskim. Więc odnowienie tych kierunków myśli zeszło się zupełnie dobrze z dalszym kierunkiem humanizmu, szukającym wzorów swych nie w Arystotelesie Platonie, lecz w tych autorach rzymskich, któ-

/: noweopracowanie tej strony z roku 1917/18:/

Takie prądy i kierunki równie dalekie od ascetyzmu średniowiecznego w życiu i od pancerza sylogistycznego w myśleniu. A zarazem słęwały ~~się~~ się one doskonale z duchem ne Arystotelesa lecz Cyclerona, jako filozofa nie gubiącego się w dystynkcyach słownych lecz mającego oczy otarte na zagadnienia życiowe. Więc stąd /: Windelband w Allg. Gesch. d. Philosophie w Kultur dereGegenwart str. 436/7:/ pragnienia zreformowania logiki średniowiecznej a racaj zastąpienia jej iną bardziej duchowi czasu odpowiadającą. - Tu jeen z pierwszych Wawrzyniec Valla. Opuerać się chce nie na Artstotelesie lecz na Cyeronie i Quintilianie . Pisze Dialecticae ⁱ disputationes contra Aristotelicos 1439 . Podręcznik logiki. Ale o charakterze bardziej retoryki aniżeli logiki w naszym znaczeniu. Wszelako kierunek ten zysksł sobie wielu zwolenników i walka z Arystotelesem stała się hasłem wielu autorów obok innych którzy jak widzielsmy współcześnie bo także w wiekach 15-16 a po części 17 jeszcze stali na g gruncie Arystotelesa. Do tych Antyarystotelików należą m.i. jako najw ważniejsi:

następna strona.

1911
The following is a list of the names of the persons who were present at the meeting held on the 15th of the month of June 1911 at the residence of Mr. J. H. [Name] in the city of [City].

[The rest of the text is extremely faint and illegible due to the quality of the scan.]

właściwych punktów widzenia w rozstrzygnięciu jakiejś kwestyi
a następnie trafnie zastosowaniem tych punktów widzenia do
danej kwestyi.

321
Fil. epoki odrodzenia. Lato, 1908/9

24

X
21 VIII 09
Ludwik Vives, jeden z banajbardziej wpływowych antyscholastyków,
antycypator wielu myśli nowożytnych, ur. w Walencji w Hiszpanii
1492, żył po części w Londynie, ^(De anima et vita, 1529) umarł w Belgii 1540, Główne dzieło
De disciplinis, 1531, Pierwsza część de causis corruptarum artium
druga de tradendis disciplinis. Występuje przeci pomieszaniu logik
z metafizyką, jaką u Arystotelesa znajduje. który przecież kwestye
logiczne traktuje w związku z kwestyą sybstancyi, kategorii itp.
Logika, czyli, jak on ją nazywa, dialektyka, musi się opierać na
retoryce, a nie na metafizycznych założeniach. Musi przedewszyt-
kiem zająć się sprawą znajdowania ~~prawdy i jej dowodzenia~~ : inventio
judicium :/. Mamy tu więc myśl logiki formalnej w przecistawieniu
do metafizycznej. Tak samo w badaniach przyrodniczych nie można
polegać tylko na Arystotelesie, lecz samemu trzeba szukać i badać,
gdyż przecież i Arystoteles tak był czynił. Więc na całej linii
zaleca wycofywanie się z pod powagi Arystotelesa i samodzielne
badania oparte na dopowiedzeniu przedewszytkiem, a najjaskrawiej
występuje to ^{stanowisko} ~~stanowisko~~ w tem, co mówi o zdaaniach nauki o duszy
ludzkiej. Nie należy badać, czem dusza jest, lecz jakie ma własność
ci i jak działa, i przytem również należy opierać się na doświadczce

W tym okresie nastąpiła wielka przemiana w myśleniu i w nauce. Wzrostła rola empirii i obserwacji, a zmalała rola spekulacji i dogmatyki. W dziedzinie filozofii i nauk społecznych zaczęto szukać przyczyn i skutków, a nie tylko opisywać zjawiska. W dziedzinie literatury i sztuki pojawił się realizm i naturalizm, a w dziedzinie sztuki awangarda i abstrakcja. W dziedzinie nauk przyrodniczych i technicznych nastąpił wielki postęp, który przyczynił się do rozwoju cywilizacji i do podniesienia poziomu życia. W tym okresie nastąpiła wielka przemiana w myśleniu i w nauce. Wzrostła rola empirii i obserwacji, a zmalała rola spekulacji i dogmatyki. W dziedzinie filozofii i nauk społecznych zaczęto szukać przyczyn i skutków, a nie tylko opisywać zjawiska. W dziedzinie literatury i sztuki pojawił się realizm i naturalizm, a w dziedzinie sztuki awangarda i abstrakcja. W dziedzinie nauk przyrodniczych i technicznych nastąpił wielki postęp, który przyczynił się do rozwoju cywilizacji i do podniesienia poziomu życia.

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
 ul. Krakowskie Przedmieście 12
 00-908 Warszawa
 tel. 22 62 42 11
 www.buw.waw.pl

niu. Umysł więc całkiem nowożytny, i zdaje się, że Franciszek Bacon z Veruamu, uchodzący za inicjatora empirycznego kierunku badań w filozofii nowożytnej, zawdzięcza ogromne wiele Vivesowi. Obok niego: Marius Nizolius, włos, 1498-1576 charakterystyczny tytuł dzieła: Antibarbarus sive de veris principiis et vera ratione philosophandi contra pseudophilosophos. 1558. Tymi barbarzyńcami i gąszczywymi filozofami są scholastycy i filozofowie starożytni, przede wszystkim Arystoteles, gdy tymczasem Ciceron znajduje jeszcze pewną łaskę w jego oczach. Wszak wydał Thesaurus Ciceronianus w którym wywodzi, że w miejsce filozofii powinna zająć rolę wiedzy najogólniejszej retoryka, której nauki szczegółowe dostarczają treści. rozpadając się na nauki fizyczne i polityczne. Metafizyki w ogóle nie uznaje. Największy wpływ z tych wszystkich Antuarystotelików na polu logicznym wywarł francuz Piotr de la Ramee, Petrus Ramus. ur. 1515, padł ofiarą rzezi w nocy św. Bartłomieja jako Institutiones dialecticae, 1543 Kalwin. Animadversiones in dialecticam Aristotelis 1574. Zwracając się przeciw logice Arystotelesowi jako nienaturalnej żąda, by logika opierając się na gramatyce i retoryce formułowała naturalny sposób myślenia i z nim w zgodzie pozostawała. Opiera się przytem na Viv

*Wniosek to wy-
dat (nie) ni-
został (nie) ni-
racjonalny (nie) ni-
nie) (nie) ni-
Dissertationes de
stilo philo-
phico Nizolii.*

sie i wed ug niego dzieli logikę na dwie główne części: de inventione i de iudicio, przyczem pierwsza o ejmuje naukę o pojęciu wraz nauką o definicyi i podziale, druga naukę o sądzie, wnioskowaniu i o metodzie. Podział, który przetrwał do naszych czasów. Jak dalece zwalczał Arystotelesa, tego dowodzi teza postawioa przy pormocyi Quaecunque ab Aristoteles dicta sunt, commenticia sunt. Pod koniec zycia co prawda, napisał Defensio pro Aristotele, twierdząc, że jest jedynym prawdziwym Arystotelikiem. Odtoąd logicy dzielili się na ramistów i antyramistów. Walkę w niektórych krajach zaostrzały jeszcze przeciwnwta ereligijne. gdyż zarówno katoicyzm trzymał się rzecznikiem Franciszek Suarez, 1548-1617 > Arystotelesa, jak też protestantyzm głównie dzięki działalności 1479- 1560 Melanchthona. Stąd też n.p. na niektórych uniwersytetach nie wolno było według Ramusa wykładać. Nie brakło też kierunku pośredniczącego, t. zw. semiramistów. Specyale przeciw Arystoteleizmowi protestanckiemu, przez Melanchthona reprezentowanemu, awraca się Mikołaj Taurellus, 1547-1606 Niemiec, prawdopodobnie Oechslein. Wszelkie powagi w filozofii, a więc i Arystotelesa, filozofię doprowadają do upadku: maxima philosophiae maculam iniussit auctori-

nie i wedlug niego dzialal Jozef na dwie glowne czesci: de inven-
 tione i de iudicio, przewaznie pierwsza o szczegolach nauki o potencji wis-
 a nauki o definiowaniu i podziale, druga nauki o srodach, wlasnie
 i o metodach. Podzial, ktory przedstawia de nazycich casow. Jaki dalo
 swiatosci Avicenny, i co powodzi bez podstawy przy porownaniu
 Gassandera do Aristotela i dziala sunt, commentaria sunt. Jaki konie
 kuzin co prawda, napisal Tezysy pro Aristotela, twierdzac, ze
 jest jednym prawdziwym Avicennizmem. Obecny Jozef dzialal nie
 na tematow i antymentalistow, tylko w nielichonich krajach szostajacych
 Jozefo przeciwnie waznosc religijna. Jozef zarowno katolicki przyznal ze
 racjonalizm Franciszka Suarez, 1596-1617.
 Avicennizm, jak ten przeciwny glownie dzialal dzialosc
 1570-1580
 Melanchthon. Sted tak a.d. na nielichonich uniwersytetach na wojno
 bylo wazne rozum wyzszed. To niekto tak nielichonich postroczosc
 Joz. J. zw. komentatorow. Spozyl je przeciwn Avicennizm elizawi pro-
 fessorem, przez Melanchthona reprezentowanego, wazne nie ni-
 kotali Taura Ius, 1547-1588 niemiec, prowadzoscia Ockhamista.
 Na Jozef powagl w filozofii, a wlosc i Avicennizm, filozofia do-
 prowadzila do upadku: maxima philosophia mensura intellectus successi-

Basen No-
umorzam

tas. Dąży przytem do systemu filozoficznego, któryby pozostawał w zgodzie z religią, przyczem religię rozumie niezależnie od tych lib owych form wyznaniowych, lecz marzy o jakimś ogólnem chrześcijaństwie. Tak więc na całej linii odwrót od Arystotelesa nawet pierwotnego się dokonywa, o ile myśliciele nie stoją na gruncie kościelnym, bądź protestanckim, bądź katolickim. A tem samem Humanizm dokonał swego przeznaczenia: Odrzucając naprzód powagę tradycji średniowiecznej i zwracając się do filozofów starożytnych, ostatecznie ich samych także zarzuca. Uczy się jeszcze z nich, ale nie uznaje w nich powag. Umysł ludzki sam pragnie całkiem kroczyć Otóż podobne koleje jak humanizm przechodził też naturalizm odrodzenia, to jest kierunek, zwrócony ku przyrodzie jako całości, a nie w pierw ym rzędzie ku człowiekowi. I naturalizm musiał przechodzić przez coraz dalej idące oddzielanie się od tradycji, zanim stanął o własnych nogach jako nowożytna wiedza przyrodnicza, niezależna od wszelkich powag czy to średniowiecznych, czy starożytnych. ~~Zrzuca / ten / naturalizm~~

II. Naturalizm.

Zrazu ten naturalizm był jaknajściślej związany z mistyką, teozofią

Przez mystyką, rozumiemy wiarę w oddziaływanie wzajemne istot ziemskich i nadmysłowych, przez teozofię zaś pojmowanie świata jako bezpośredniego niejako objawienia Boga, tak jak to już Raymond da Więc pogląd bardzo zbliżony do panteizmu. Sabunda i po części Mikołaj Kuzanczyk uczyli. Widzieliśmy też, jak ten kierunek myśli doznał spotęgowania dzięki odrodzeniu się platonizmu i neoplatonizmu, gdyż właśnie idee w tych dwóch, a zwłaszcza w ostatnim z nich systemie zawarte doskonale się nastrajały do takiego mistyczno-teozoficznego pojmowania przyrody i świata. ¹⁴⁶³⁻¹⁴⁹⁴ ^{Reinhold 1485-1522} Więc stąd filozofia Piconi de Mirandola, jakoreż Agryppy z Nettesheim, ¹⁴⁸⁶⁻¹⁴⁸⁸⁻¹⁵³⁵ przsrycona spekulacyami licbowemi. Jest to grunt, na którym wyrosła w dalszym ciągu alechemia i astrologia, źródło podań o doktorkorze Fauście, Twardowskim i innych tego ordzaju osobistościach którym pośrednio lub bezpośrednio służą różne cudowne i nadprzyrodzone moce. Od humanizmu różni się ten pogląd i te poglądy przed wszystkkiem ~~nie~~ faktem, że kierują wzrok na całość świata, że przyroda na pierwszym planie staje, człowiek jako jej część, a nie jako jedyna godna uwagi i nauki ludzkiej rzecz. Najwybitniejszym przedstawicielem tego przyrodniczo-teozoficzno-mistyczno-panteistycznego kierunku jest Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus

Przez miasteczko rozciąga się w kierunku północnym wzniesienie, którego szczyt znajduje się na południowym wschodzie. Wzniesienie to jest częściowo porośnięte lasami. W kierunku północnym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku południowym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku zachodnim wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku wschodnim wzniesienie to przechodzi w równinę.

Wzniesienie to jest częściowo porośnięte lasami. W kierunku północnym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku południowym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku zachodnim wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku wschodnim wzniesienie to przechodzi w równinę.

Wzniesienie to jest częściowo porośnięte lasami. W kierunku północnym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku południowym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku zachodnim wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku wschodnim wzniesienie to przechodzi w równinę.

Wzniesienie to jest częściowo porośnięte lasami. W kierunku północnym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku południowym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku zachodnim wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku wschodnim wzniesienie to przechodzi w równinę.

Wzniesienie to jest częściowo porośnięte lasami. W kierunku północnym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku południowym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku zachodnim wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku wschodnim wzniesienie to przechodzi w równinę.

Wzniesienie to jest częściowo porośnięte lasami. W kierunku północnym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku południowym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku zachodnim wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku wschodnim wzniesienie to przechodzi w równinę.

Wzniesienie to jest częściowo porośnięte lasami. W kierunku północnym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku południowym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku zachodnim wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku wschodnim wzniesienie to przechodzi w równinę.

Wzniesienie to jest częściowo porośnięte lasami. W kierunku północnym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku południowym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku zachodnim wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku wschodnim wzniesienie to przechodzi w równinę.

Wzniesienie to jest częściowo porośnięte lasami. W kierunku północnym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku południowym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku zachodnim wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku wschodnim wzniesienie to przechodzi w równinę.

Wzniesienie to jest częściowo porośnięte lasami. W kierunku północnym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku południowym wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku zachodnim wzniesienie to przechodzi w równinę. W kierunku wschodnim wzniesienie to przechodzi w równinę.

XI 9/7
9 09

Paracelsus von Hohenheim Oczywiście pierwotnie tak szumnie i dumnie Paracelsus i Aureolus się nie nazwał, lecz ~~prawdopodobnie po porstu Teop~~ są dodatkami późniejszymi, które sam jednak sobie jeszcze nadał. Ur. 1493 więc w rok po Vivesie, w Gliniewcu, w Szwajcaryi, zmarł w Salzburgu, a życie prowadziło bardzo urozmaicone. Lekarz z zawodu, syn lekarza, jako lekarz lekarz wędrowny i alchemik z miasta do miasta, ze wsi do wsi się przenosił, Objechał Niemcy, Danię, Holonadyę, Prusy Polską, Litwę, Wołoszczyznę, Siedmiogrów, Dalmacyę, Włochy, Hiszpanię, Francję, Anglię, miał nawet być w Konatynopolu. Z niejeengo miasta i kraju musiał uchodzić, bo go zeń wypędzano, dzięki stosunkom osobistym z Erzazmem Rotterdamczykiem został lekarzem miejskim i profesorem uniwersytetu w Bazylei, ale i tam miał ciągłe zatargi, gdyż inni profesorowie gorszyli się tem, że niśluchana rzecz, wykładał po niemiecku, nie po łacinie, że wykładał na podsatwie dzieł Galena i Avicenny, lecz twierdził, że nie z książek, lecz z życia trzeba się uczyć medycyny, że chodził nie w urzędowym stroju doktorskim, tj. w todze i birecie, lecz jak chłop, w kamizelce poplamiają chemikaliami a przede wszystkim, że istotnie w wielu wypadkach poyrafił wyleczyć chorych, przez tamtych lekarzy już na śmierć skazanych.

za Zygmunta I 1520
nie
określenie 1500
I think he was

Więc walka na całej linii, otwarta i podjazdowa, - na drzwiach kilku kościołów przybyło pewnej niedzieli wierz p.t. Manes Galeni adversus Theophrastum sedpotius Cacophrastum gdzie taki dystych się znajduje Dispeream si tu Hippocrati portare matellam /-/ dignus es aut porcos pascere, vappa, meos. Zatarł z pewnym kanonikiem i sędziem o honoraryu, Ostatecznie musiał uciec z Bazylei, osiadł nareszcie w Saazburgu i tam umarł. Sława jego do połowy XIX wieku się przehowała, gdyż kumoszki salzburskie w czasie cholery 1853 modliły się z szczególną predylekcyą naj jego grobem /PysnąPomawiali go o pakt z djabłem za życia, mówili, że w kuli rękojeści miecza z djabła ze sobą wozi, a on tam miał pigułki. Zatrzymałem się nieco dłużej, gdyż charakterystyczne to dla tylu innych ówczesnych wyznawców naturalistycznego kierunku odrodzenia. Szczegóły te i jeszcze inne znaleźć można w artykule Szymowskiego p.t. Żywot i nauka Paracelsa, w Przeglądzie lekarskim krakowskim z numer 2-4. początku bieżącego 1909 roku, a artykuł ten powstał z odczytu w Polskiem Tow. filozoficznem. Dzieła najważniejsze: Das Buch Paragranum, darinnen die vier Columnae, als da ist Philosophie, Astro-nomia, Alchimia und Virtus, auf welche Theophrasti Medizin fun-

diert ist, tractiert werden. 2. Opus Paramirum, zawierające główne zasady jego p glądu na świat. 3. Crosse Wundatznei główne podstawy chirurgii. Jego pogląd na świat całkiem ~~patetyczny~~ ^{patetyczny}. ma być z założenia i zamiaru niezależny od wszelkiej teologii. Uznaje teo logię, ale osobna dla niejdziedzina, ^{mianowicie dzieła Bóg działa} ~~mianowicie dzieła Chrystusa~~ albo przez przyrodę i w przyrodzie, albo przez Chrystusa i w jako zbawiciela rozpatruje, filozofia zaś świat i przyrodę. Chrystusie. To drugie działania rozpatruje teologia, pierw ze (więc przyrod.) filozofia. Dlatego filozofia już poganom dostępna, i pogańskim przemawia językiem, co nie wyklucza, że filozof może być dobrym chrześcianinem, gdyż między Bogiem ojcem i Bogiem ^{filozofii} ~~nem~~ ^{maior mundus} ~~nia~~ ma niezgody. Świat zaś, przedmiot teologii rozp da się na makro- minor mundus. ksosomos i mikrokosmos człowieka. Dlatego że razem tworzą świat, razem je też trzeba rozważać, tem bardziej, że człowiek jako minor mundus jest odzwierciedleniem ^{maior} ~~maior~~ mundus. Więc świat i człowiek z tych samych pierwiastków się składa, z rtęci, siarki i soli, ale one nie tworzą jeszcze całości człowieka, lecz stronę jego cielesną jego corpus. MNadto człowiek ma w sobie jeszcze czyn ik syderyczny, gwiazdowy, gwieździsty, t.j. ciało atsralne, niewidzialne, niede tykalne, zwane też niekiedy spiritus, Pierwsze, ciało ziemskie, elementarne, jest siedliskiem wszelkich funkcvi i poedów cielesnych

*Łódź
Grombka*

2
tak spiritus, ciało astralne, mające swe źródło w sferach niebiańskich, jest siedliskiem i źródłem wszelkich sztuk i przyrodzonej mądrości i wiedzy. Oba ciała, ziemskie i astralne czyli spiritus giną ze śmiercią, drugie później powraca do giazd, niż pierwsze do elementów, stąd mogą się duchy po śmierci człowieka ukazywać. Trzecim składnikiem człowieka jest anima, siedli ko wiecznego rozumu, nieśmiertelna, to technienie, którem Bóg obdarzył Adama. Jak w wice człowiek składa się z części elementarnej, syderycznej, dealnej, a wszechświat tak samo. Panteizm. Rozumiemy teraz, dlaczego medycyna, wymagająca znajomości człowieka, opiera się na Filozofii Astronomii i alchemii. do czego virtus przychodzi, gdyż wymaga Paracels od lekarza, by kochał swych chorych, by służył im z miłością a nie dla zysku i zarobku. Nie obchodzą nas tu lekarskie poglądy Paracelsa, tłumaczenie powstania i istoty chorób, tylko jeden szczegół ważny, gdyż i później w kwestyach filozoficznych życia rolę odgrywa, mianowicie pojęcie archeusa. To siła życiowa niejako, która dzisiejsi witaliści wyznają, siła przyrody tkw ąca w każdym osobniku żywym, upośrledzona przez chorobę- zadaniem leczenia jest doprowadzenie tego archeusa to jego pierwotnej i właściwej siły. - Tak więc w poglądach

tak agnosc, cialo astralne, majace swe zdrobie w sferach niebian-
 akich, jest niedzialnym i krodkiem wszelkich wzrusz i przyrodzonych
 mgiosci wiedzy. Ono cialo, ziemskie i astralne czyli agnosc
 gina ze smierci, a jego podziej powraca do z zrodla, nie przewazajac
 do elementow, a do bogactw duchy po czwastach rozwiazania. Wskazywajac
 Trzecim alchabazkim - rozwiazaniem jest animus, a nie tylko wlecznego roz-
 mu, miazdnicznym, to rozpienia, jakoby bog obdarzyl Adams. Tak
 wiec rozwiazanie ciala nie jest elementarnym, wydrzynanym, dani
 nej, a wzrostem tak samo, Panetia. Tozniejszy toroz, dlaszego
 miedzy, wymagalac rozpienia ciala, opiera sie na filozofii
 Atarozia i siocham, do czego virtus przychodzi, gdy wymaga
 Parozia od lekarza, by rozpienia swych choroz, by siocham i a miosc
 a nie dla zycia i rozpienia. Nie obchodzi nas tu lekarzkie rozpienia
 Parozia, tymozenie pwtania i rozpienia choroz, tylko jeden rozpienia
 wazny, gdy i podziej w kwestyach filozoficznych zycia rola obdarzania
 miazdnicze rozpienia archaas. To dla zycia nie jako, ktoroz dzialajac
 wiazdnicze wyznajac, aia przydyz twosc w kazdym osobnym zyciu,
 rozpienia przez choroz - zadaniam lekarza jest doprowadzenie tego
 archaas to tego rozpienia i wiazdnicze zycia. - Tak wiec wiazdnicze

wiele ziarn zdrowych pomieszanych z fantastycznymi piewriastkami, a taka mieszanina charakterystyczna dla tego kierunku badaczy przyrody.

Obok Paracelsa można tu przytoczyć jeszcze wiele nazwisk takich kosmologów-antropologów. N.p. Hieronym ^{Włoch} Cardanus, 1501-1576 matematyk, i lekarz, Przyjmuje jak platonizm duszę świata, żąda jednak tłumaczenia wszystkiego drogą doświadczenia, co mu nie przeszkadza wierzyć w duchy. W kwestjach religijnych bardzo ~~wolny~~, stanowczy wyznawca katolicyzmu, ale zarazem żądający dla mędrców i uczonych praw innych, niż dla tłumu. Tłum nie śmie zastanawiać się nad prawdami wiary nam ex his tumultus oriuntur, musi być trzymany w ślepego posłuszeństwie. W tym celu i państwo powinno surowe wydać ustawy. Ale dla siebie i mędrców zynawał zasadę: *veritas omnibus anteponenda neque impium duxerim propter illam adversari legibus.* - Dlatego należy Bernard Telesius, również Włoch, 1508-1588 założyć w mieście rodzinnym, w Neapolu akademię umiejętności, poświęconą badaniom przyrody. Academia Consentina albo Telesiana. Przeciwnik Arystotelesa, stawia doświadczenie jako ostateczne kryterium prawdy, przewyższające wartość wszelkiego rozumowanie. - Stanowisko Cardana i Telesiusza względem kościoła i przyrodniczych nauk trudno dać się w sobie pogodzić. To też rozbiegły się

tyu dwa kierunki: całkiem kościelny, i całkiem antykościelny /: Erdmann Grundriss, pg. 541 :/ Pierwszy reprezentuje Campanella, drugi Giordano Bruno, obaj dominikani. :/. Wcześniejszy Giordano Bruno. /: dramat Nossiga :/ 1548 w Noli pod Neapolem, spalony nastosie 1600.

Jako mnich stracił wiarę, ~~pod wpływem pism~~ z klasztoru uszedł, przez lat 15 z miejsca na miejsce wędrował, ^{Włochy} Włochy, ^{Francja} Szwajcaryja, ^{Anglia} Francya, ^{Niemcy} Anglia, ^{Czechy} Niemcy, ^{Praga} Czechy /: Praga :/ nakoniec ^{Wenecja} anowudo Wenecyi, gdzie 1592 przez inkwizycję uwięziony, siedem potem lat w więzieniu siedział, i ponieważ nie chciał odwołać twierdzeń swych, spalony 17. lutego. Jego popioły rozsypany na cztery strony świata jakto było wówczas w zwyaju. Ale duch nie zginął. Ten duhc, to opozycja przec w kościołowi, a te niebezpieczniejszym się wydawkł Bruno, że pierwszy pi ał o kwestyah filozoficznych take po włosku. Pisma główne: Della causa, principio ed uno, Dell infinito universo e dei mondi, ^{po łac:} De triplici minimo et mensura, de monade numero et figura, de immenso et innumerabilibus sive de universo et mundis. ^{Otóż Bruno pierwszy z naturalistw} Otóż Bruno pierwszy z naturalistw odrodzenia staje się gorliwym i bezwzględnympostolem systemu Koeprnikańskiego, sformułowanego w dziele de revolutionibus orbium celestium 1543 bdarzony si nym talentem poetyckim, wyobraźnią swoją roz-

wynalazek i jak i w Oxfordzie

^{Włochy} Włochy, ^{Francja} Szwajcaryja, ^{Anglia} Francya, ^{Niemcy} Niemcy, ^{Praga} Czechy /: Praga :/ nakoniec ^{Wenecja} anowudo Wenecyi, gdzie 1592

przez inkwizycję uwięziony, siedem potem lat w więzieniu siedział, i ponieważ nie chciał odwołać twierdzeń swych, spalony 17. lutego. Jego

popioły rozsypany na cztery strony świata jakto było wówczas w zwyaju. Ale duch nie zginął. Ten duhc, to opozycja przec w kościołowi, a

te niebezpieczniejszym się wydawkł Bruno, że pierwszy pi ał o kwestyah filozoficznych take po włosku. Pisma główne: Della causa, principio

ed uno, Dell infinito universo e dei mondi, ^{po łac:} De triplici minimo et mensura, de monade numero et figura, de immenso et innume-

rabilibus sive de universo et mundis. ^{Otóż Bruno pierwszy z naturalistw} Otóż Bruno pierwszy z naturalistw odrodzenia staje się gorliwym i bezwzględnympostolem systemu Koepr-

nikańskiego, sformułowanego w dziele de revolutionibus orbium celestium 1543 bdarzony si nym talentem poetyckim, wyobraźnią swoją roz-

z uszy w
mikrotyc
Kopie i Ma

Wano ma
reprodukcja
i chęć i in.

V La cena delle ceneri

Staccio della bestia trionfante

Degli eroici funerali

V ^{Epimaco} Modelli tyj powiaty dydaktyczne z morganami

szerzył ten pogląd w nieskończoność, twierdząc, że nas z system słoneczny jest tylko jednym światem obok nieskończenie wielu innych, a ogół tych światów, ten wszechświat oczywiście także w czasie i przestrzeni jest nieskończonym. Ta myśl nieskończenie wielkiego światła upaja go-
 czci ten wszechświat i woła: Kochajcie kobietę, jeśli chcecie, lecz nie na cześć wszechświata pisze wiersze, czuje się furioso eroico. *Knell wygony*
 zapomniejcie czcić wszechświata! Bo też ten wszechświat to żywa istota
 a duszą, duchem jego Bóg. Więc panteizm. Ale przecież zbliżony ponie-
 kąd do teizmu, gdyż uznaje w Bogu trzy osoby, tłumacząc je jako
 atrybuty - więc jak dawniejsi już to czyni, mianowicie Potęgą: mądrść,
 miłość. Bóg jest wieczną przyczyną świata, natura naturans, świat
 jest wiecznym Bogu ~~żywym~~, natura naturata, . Tak więc wszechświat jest
 wieczny żywym, śmierć jest tylko przejście w inną formę życia. I tak
 jak w świecie, tak też jak każda rzecz w nim ma w sobie duszę ducha,
 dlatego też i każdy składnik najmniejszy rzeczy jest cielesnym, materya-
 nem i duchowym zarazem. Te składniki nazywa on monady, odróżnia je od
 minimum matematycznego czyli punktu, fizycznego czyli atomu, i monady
 nazywa minimum metafizycznym. I z pojęcia monady wychodzić można powie-
 dzić, że dusza jest monadą, że Bóg jest monadą monad. Myśli, które
 powracają u Leibniza. Mamy tu więc całkiem antykościelny system meta-

To w pi-
 smach Kto-
 chnia

Tam u Leib-
 niza
 więcej
 pismach
 Leibniza.

fizyczny. W zgodzie z kościołem natomiast pragnął pozostać Tomasz Campanella, z południowych Włoch, 1568-1639, który 27 lat życia swego spędził w więzieniu z powodów politycznych. Był dominikaninem. Coz staje pod wpływem św. Augustyna, i jak on pewność wszelkiej niepewności własnego istnienia, a fakt, że posiadamy pojęcie Boga, czy opiera na ~~pewności~~ ~~fakcie~~ ~~którego~~ ~~posiadamy~~ ~~którego~~ ~~fakt~~, sam wymaga przyjęcia Boga. Boga pojmuje teistycznie, jako osobowego twórcę. Ale zbliża go poniekąd do Brunona pogląd, że niema na świecie nic martwe go, wszystko żyje i i czuje. Nawet t. zw. ciała martwe poruszają się według praw sympatii i antypatii. /: Podobnie jak ~~o~~ w starożytności Empedokles :/. Teologię stawia nad filozofię. rząd duchowny nad świecki, całym światem rządzić winien papież., wsparty armią hiszpańską. Marzy o nowem uzupełnieniu urzędu społecznego życia ludzkiego, Napisał rzecz Civitas solis w której roztacza idealny ustrój państwowy na wzór Platona, komunistyczny, pod rządami człowieka, który jest zarazem kapłanem i filozofem, ~~a którego~~ ~~wspierają w rządach jego~~ Komunizm mienia, niema rodziny itd. Więc tak daleko idące pomysły oczywiście nie mogły się kościołowi podobać, choć na korzyść kościoła Campanella pragnął działać.

Fakt, że tu występuje znowu pewna utopia spoiedzno-państwowa nie

powinna dziwić. Zajmowanie się kwestyami społeczno-politycznymi nie leżało w powietrzu. Zrozumiałe. Nowych podstaw teoretycznych szukano i dla zmienionych i znacznie rozszerzonych pod każdym względem stosunków w politycznych, a zarazem dla odmiennego od poprzedniego stosunku jednostki do Państwa i do społeczeństwa. Stąd powstaje szereg prac poświęconych tym kwestyom. Wymienię tylko: Mikołaj Machiavelli 1469-1527 przeciwnik kościoła, w którym widział przyczynę nieszczęść ojczyzny włoskiej, rozprawia o najlepszych formach rządu, które upatruje w rządy republikańskie na wzór Sparty, Rzymu Wenecji, ale zarazem widzi dla stosunków rozchwianych i zdeorganizowanych jedyny ratunek w rządy monarchiczne, nie liczącej się z żadnymi względami, gdy chodzi o pożytek państwa. O wiele mniej z realnymi potrzebami liczy się Anglik Tomasz Morus, 1480-1535, autor dzieła: De optimo reipublicae statu deque nova insula Utopia w którym rozstrzyga obraz poglądów o najlepszej formie rządu pod wpływem rządu republikańskiego Platona. Niezmiernie ważny wpływ wywarł Jan Bodin, francuz, 1530-1596, uważając za najlepszą formę rządu dziedziczne królestwo o ujęte w ścisłe ustawy, a zarazem przemawiający za zupełnym równouprawnieniem wyznań wszelkich. Tak e dla

metody historii dzieła jego są ważne. gdyż stara się użytkować dla historii warunki naturalnego rozwoju narodów, czynniki psychologiczne itd. Najwybitniejszym spośród nich pod względem filozoficznym jest Hugon Grotius, Holenderczyk, 1583-1645 autor słynnego dzieła De jure belli et pacis, w którym na podstawie prawa przyrodzonego usiłuje uzasadnić zarys prawa międzynarodowego., przyczem oczywiście także o stosunku prawa do etyki, o tolerancji i innych tego rodzaju kwestiach mowa. To są rzeczy, zupełnie już nowożytne, i istotnie tak, jak w naturalistach, tak i tutaj przygotowuje się dzięki zupełnemu przeobrażeniu koła zakreślonego odrodzeniem zjawia się duch nowy, którego zwycięstwo ostateczne prowadzi do filozofii nowożytnej.

Koniec półrocznej letniego, 9. lipca, 1909.

metody historyi dzieła jego są ważne. gdyż stara się o wypracowanie
historii wzmianki naturalistycznej narządów, czynności psychologicznej
i t. d. "Wzrost historyi" posiadać niech pod względem filozoficznym jest

Hugo Grotius, Holenderski, 1583-1645 autor prawa dzieła

De iure belli et pacis, w którym na podstawie prawa przyrodzonego
ustaje zasadniczo prawa międzynarodowe, przyczem odwołuje się
do prawa naturalnego, a nie do prawa państwowego i do prawa
rozbuduje kwestyach prawa. To jest prawo, zgodnie z nowymi, i
traktatami tak, jak w naturalistach, tak i tutaj przytoczył je
działki wzbudziła przez zmianę prawa ekspansyjnego oświecenia i
stał się duchem nowym, którego zwolennictwo ostatecznie prowadzi do filozofii
nowożytnych.

Tomiee półrocznik letniego, 3-1 lipca, 1908.